

MAKTAB BOSHQARUVIDA YOSH RAHBAR KADRLAR FAOLIYATIDA OCHIQLIKKA ASOSLANGAN BOSHQARUV QARORLARINI QABUL QILISH USULLARI

Muallif: Jabborova Yulduzxon Hasan qizi ¹

Affiliyatsiya: A.Avloniy nomidagi pedagogik mahorat milliy instituti Rahbar kadrlarni malakasini oshirish kurslarini metodik ta’minlash bo’limi bosh mutaxasisi ¹

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.17384514>

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada maktab boshqaruvida yosh rahbar kadrlar faoliyatida ochiqlik tamoyilining ahamiyati va uni samarali joriy etish usullari tahlil qilingan. Hozirgi zamon ta’lim tizimida ochiq boshqaruv maktab jamoasi ishonchini oshirish, samaradorlikni kuchaytirish va korrupsiya xavfini kamaytirishning muhim omillaridan biri hisoblanadi. Maqolada yosh rahbarlarning qaror qabul qilish jarayonida jamoatchilik fikrini inobatga olishi, raqamli texnologiyalarni qo’llashi, axborot ochiqligini ta’minlashi va jamoaviy muhokamalarni yo’lga qo’yish kabi yondashuvlar yoritilgan. Shuningdek, ochiqlikka asoslangan boshqaruv qarorlarini amalga oshirishda qo’llaniladigan asosiy usullar — so’rovnomalar, onlayn platformalar, ochiq eshiklar kuni, jamoaviy maslahatlar va monitoring tizimlari tahlil qilingan.

Kalit so’zlar: Maktab boshqaruvi, yosh rahbar kadrlar, ochiqlik, shaffoflik, qaror qabul qilish, ochiq boshqaruv, pedagogik jamoa, ota-ona hamkorligi.

Zamonaviy ta’lim tizimida maktablar nafaqat bilim beruvchi, balki tarbiyaviy, ijtimoiy va madaniy rivojlanishning muhim markaziga aylangan. Maktab faoliyatining samaradorligi ko’p jihatdan rahbariyat, ayniqsa, yosh rahbar kadrlarning boshqaruv madaniyati va qaror qabul qilishdagi yondashuvlariga bog’liq. Bugungi kunda maktab boshqaruvida ochiqlik, shaffoflik va jamoatchilik ishtiroki boshqaruvning muhim tamoyillaridan biri sifatida qaralmoqda. Yosh rahbar kadrlar deganda, odatda, ta’lim tizimida yangi rahbarlik faoliyatini boshlagan, zamonaviy bilim va ko’nikmalarga ega bo’lgan, innovatsion fikrlaydigan, tashabbuskor va zamon bilan hamnafas bo’lgan maktab direktorlari va ularning o’rinbosarlari tushuniladi.

Boshqaruvdagi ochiqlik – bu rahbar tomonidan qabul qilinayotgan qarorlar, yuritilayotgan faoliyat, moliyaviy va tashkiliy jarayonlarning ochiq va tushunarli bo’lishini ta’minlash, jamoatchilik va pedagogik jamoa bilan hamkorlikda ishlashni yo’lga qo’yishdir.

Yosh rahbar kadrlar maktab boshqaruvida quyidagi ochiqlikka asoslangan qaror qabul qilish usullaridan foydalanishlari lozim:

1. **Jamoaviy maslahat va muhokama asosida qaror qabul qilish.** Pedagogik kengashlar, metodik birlashmalar yig’ilishlarida muhim masalalarni ochiq muhokama qilish. O’qituvchilar, ota-onalar va o’quvchilarning fikrini inobatga olish orqali qarorlar qabul qilish hamda qarorlar oldidan alternativ variantlarni taqdim etish va baholash.

2. Axborot ochiqligini ta'minlash. Maktab rasmiy veb-sayti, telegram kanali yoki e'lonlar doskasi orqali faoliyat va qarorlar haqida muntazam axborot berish. Moliya va resurslardan foydalanish bo'yicha ochiq ma'lumotlarni e'lon qilish ("Ochiq budjet" tamoyili). Maktab faoliyati bo'yicha yillik va choraklik hisoboti e'lon qilish.

3. Raqamli boshqaruv vositalaridan foydalanish. Elektron kundalik va boshqaruv tizimlari (masalan, *my.maktab.uz* yoki *edu.uz* portallari) orqali qarorlarni tez va shaffof tarzda amalga oshirish. Onlayn so'rovnoma va Google Formlar orqali o'qituvchi, ota-ona va o'quvchilarning fikrini o'rganish.

4. Jamoatchilik bilan hamkorlikni rivojlantirish. Ota-onalar qo'mitasi, mahalla faollari, yoshlar yetakchilari bilan muntazam maslahatlashuvlar o'tkazish. "Ochiq eshiklar kuni" kabi tadbirlar orqali maktab faoliyatini jamoatchilikka ochish. Maktab ichki tartib-qoidalar, rejalar va yutuqlarni taqdimotlar orqali taqdim etish.

5. Qarorlar natijasini monitoring qilish va tahlil qilish. Har bir qabul qilingan qarorning amaliy natijalarini o'rganish, kerak bo'lsa tuzatishlar kiritish. SWOT tahlil, "qaror daraxti" kabi boshqaruv uslublaridan foydalanib qarorlarni asoslash. Misol uchun, yosh maktab direktori yangi dars jadvali tuzishda quyidagi ochiqlikka asoslangan yondashuvdan foydalandi:

1. O'qituvchilardan elektron so'rovnoma orqali dars yuklamalari bo'yicha takliflar oldi;
2. Jadvalning dastlabki variantini pedagogik kengashda muhokama qildi;
3. O'quvchilarning vaqti va imkoniyatlarini hisobga oldi;
4. Yakuniy jadval maktab veb-sayti va Telegram-kanalida e'lon qilindi.

Bunday yondashuv o'qituvchilar va o'quvchilar orasida ishonchni oshirdi, noaniqliklarning oldini oldi va maktabdagi muhitni ijobiy tomonga o'zgartirdi.

Yosh rahbar kadrlar maktab boshqaruvida **ochiqlik va shaffoflik** tamoyillariga asoslangan boshqaruv qarorlarini qabul qilish orqali jamoaning ishonchini oshiradi, samaradorlikni ta'minlaydi qolaversa maktab va jamoatchilik o'rtasida mustahkam aloqalarni rivojlantiradi. Maktab boshqaruvida yosh rahbar kadrlar faoliyatida ochiqlik tamoyilining joriy etilishi ta'lim tizimining sifat va samaradorligini oshirishda muhim ahamiyatga ega ekanligi aniqlandi. Bugungi kunda ta'lim muassasalarida boshqaruv jarayonlari murakkablashib, talab va kutishlar ortib bormoqda. Shu sababli yosh rahbarlar nafaqat an'anaviy boshqaruv ko'nikmalariga, balki ochiqlik va shaffoflik tamoyillarini chuqur anglab, ularni amaliyotga samarali tatbiq eta olish qobiliyatiga ega bo'lishlari zarur.

Maktab boshqaruvida yosh rahbar kadrlarning faoliyatida ochiqlikka asoslangan boshqaruv qarorlarini qabul qilish usullari ta'lim muassasasining samaradorligini oshirishda muhim rol o'ynaydi. Ochiqlik tamoyili rahbarlarga jamoatchilik, o'qituvchilar va ota-onalar bilan samarali muloqot o'rnatish, ularning fikrlarini inobatga olgan holda qaror qabul qilish imkonini beradi. Bu esa maktabda ishonchli va barqaror boshqaruv tizimini shakllantirishga yordam beradi.

Yosh rahbarlar boshqaruv jarayonida jamoaviy maslahatlar, elektron so'rovnoma, ochiq eshiklar kunlari kabi usullardan foydalangan holda qarorlar qabul qilishadi. Bunday usullar o'quvchilar va ota-onalar, shuningdek, pedagogik jamoa o'rtasida ochiq muloqotni ta'minlab, fikr almashish va takliflarni yig'ish imkonini beradi. Bu yondashuvlar nafaqat qarorlarning sifatini oshiradi, balki maktab hayotidagi nizolar va tushunmovchiliklarning oldini olishga xizmat qiladi.

Shuningdek, yosh rahbarlarning raqamli texnologiyalarni qo'llashi boshqaruv jarayonini tezlashtiradi va shaffofligini ta'minlaydi. Elektron platformalar orqali

amalga oshiriladigan axborot almashinuvi va monitoring tizimlari qarorlarning oqibatlarini samarali nazorat qilish imkonini beradi. Umuman olganda, maktab boshqaruvida ochiqlikka asoslangan boshqaruv qarorlarini qabul qilish yosh rahbarlarning mas'uliyatini oshiradi, ularni samarali rahbarlik qobiliyatlarini rivojlantirishga undaydi va ta'lim muassasasining ijtimoiy obro'sini kuchaytiradi. Shu bois, bu usullarni keng qo'llash va yosh rahbarlarni bu borada doimiy qo'llab-quvvatlash muhimdir.

Ochiqlik boshqaruv jarayonida barcha manfaatdor tomonlarning – o'qituvchilar, o'quvchilar, ota-onalar va mahalliy jamoatchilikning fikrini inobatga olish imkonini beradi. Bu esa qarorlar qabul qilishda adolatlilikni ta'minlab, maktabdagi ichki muhitni ijobiy tomonga o'zgartiradi. Yosh rahbarlar tomonidan jamoaviy maslahatlar, elektron so'rovnomalar, ochiq eshiklar kunlari kabi usullar qo'llanilishi maktabning barcha ishtirokchilari o'rtasida samarali muloqot o'rnatish va shaffoflikni ta'minlashda muhim omil bo'lib xizmat qiladi. Shuningdek, raqamli texnologiyalarning keng joriy etilishi yosh rahbarlarga boshqaruv jarayonlarini tezlashtirish va optimallashtirish imkonini yaratmoqda. Elektron boshqaruv tizimlari orqali axborot almashinuvi soddalashadi, natijada qarorlar qabul qilishda xatoliklar kamayadi va muammolar o'z vaqtida hal qilinadi. Bunday innovatsion yondashuv maktab faoliyatining ochiqligini oshirib, davlat ta'lim siyosatining ochiq boshqaruv tamoyillari bilan uyg'unlashuviga yordam beradi.

Yosh rahbarlarning ochiqlikka asoslangan boshqaruv usullarini qo'llashi maktabda jamoaviy ruhni mustahkamlashga xizmat qiladi. Ochiq muloqot va jamoatchilik ishtiroki natijasida rahbarlik faoliyati nafaqat yuqori malakali, balki aholi talablariga mos keladigan, shaffof va ishonchli boshqaruv shakliga aylanadi. Bu esa o'z navbatida ta'lim sifatini yaxshilashga, o'quvchilarning bilim olish jarayonida faol ishtirokini ta'minlashga yordam beradi. Shu bilan birga, ochiqlikning joriy etilishi rahbarlarning shaxsiy mas'uliyatini oshiradi. Har bir qabul qilingan qaror va uning natijalari bo'yicha hisobdorlik tizimi shakllanadi. Bu esa korrupsiya va noaniqliklarning oldini olishga, maktabdagi boshqaruv madaniyatini yanada mustahkamlashga yordam beradi.

Xulosa qilib aytganda, maktab boshqaruvida yosh rahbar kadrlarning ochiqlikka asoslangan boshqaruv qarorlarini qabul qilishi ta'lim muassasasining samaradorligi va jamoa ishonchini oshirishda hal qiluvchi omil hisoblanadi. Bu jarayonni yanada takomillashtirish uchun davlat va ta'lim boshqarmalari tomonidan yosh rahbarlar uchun maxsus treninglar, seminarlar va metodik yordamlarni tashkil etish, shuningdek, maktablarda ochiq boshqaruvni baholash tizimini joriy etish zarurdir. Kelajakda ta'lim tizimining barqaror rivojlanishi yosh rahbarlarning innovatsion fikrlashi, ochiq boshqaruv yondashuvlarini qo'llashi va jamoatchilik bilan samarali hamkorligi asosida shakllanadi. Shu bois, maktab boshqaruvida ochiqlikni ta'minlash yosh rahbarlarning malakasi va professional rivojlanishining ajralmas qismi sifatida e'tiborga olinishi lozim.

Maktab boshqaruv tizimida zamonaviy yondashuvlar asosida qarorlar qabul qilish jarayonini takomillashtirish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, yosh rahbar kadrlar faoliyatida ochiqlikka asoslangan boshqaruv qarorlarini qabul qilish usullarini o'rganish kelgusidagi tadqiqotlar uchun muhim ilmiy va amaliy ahamiyatga ega. Quyidagi takliflar ushbu mavzu doirasida olib boriladigan tadqiqotlar uchun asos bo'lib xizmat qilishi mumkin. Yosh rahbar kadrlar tomonidan qaror qabul qilishda ochiqlik tamoyilining psixologik va ijtimoiy jihatlarini o'rganish.

Bu borada jamoa bilan samarali muloqot, ishonch muhitini shakllantirish, rahbarning emotsional intellekti va kommunikativ ko'nikmalari asosida qarorlar qabul qilish uslublari tahlil qilinishi mumkin. Maktabda axborot ochiqqligi va boshqaruvda shaffoflikni baholash mezonlarini ishlab chiqish. Tadqiqotlarda maktabdagi axborot aylanishi, qarorlar e'lon qilinishi, jamoaning fikri inobatga olinishi va fikr almashinuvi tizimi qanday yo'lga qo'yilganini aniqlash orqali ochiqlik darajasi o'lchanadi. Ochiqlikka asoslangan boshqaruv qarorlarini raqamli texnologiyalar yordamida qabul qilish imkoniyatlarini o'rganish. Shu yo'nalishda onlayn platformalar, elektron fikr so'rovnomalari, axborot tizimlari va boshqaruv portallarining amaliyotda qanday qo'llanilayotgani tahlil qilinadi. Yosh rahbarlar uchun ochiq boshqaruv kompetensiyalarini shakllantirishga qaratilgan trening va metodik qo'llanmalarni ishlab chiqish. Ushbu yo'nalish bo'yicha ochiq muloqot, qarorlarni jamoaviy muhokama qilish, demokratik usullarda yechim topish bo'yicha amaliy mashg'ulotlar asosida metodika ishlab chiqilishi mumkin. Maktab jamoasining qarorlar qabul qilishdagi ishtiroki va bu ishtirokning samaradorlikka ta'sirini o'rganish. O'qituvchilar, ota-onalar va o'quvchilar ishtirokida olib boriladigan so'rovnomalalar va intervyular orqali qaror qabul qilishdagi ochiqlikni ta'minlovchi omillar aniqlanadi. Vaziyatli tahlil (case study) asosida muvaffaqiyatli boshqaruv qarorlarini o'rganish va ularning ochiqlik darajasini tahlil qilish. Bu orqali ochiqlik asosida qabul qilingan qarorlarning natijadorligi va ta'sirchanligi yuzasidan asosli xulosalar chiqarish mumkin bo'ladi. Yosh rahbarlar faoliyatini baholashda "ochiqlik indeksi"ni ishlab chiqish va amaliyotga tatbiq etish. Bu indeks orqali rahbarning qaror qabul qilish jarayonidagi shaffoflik, fikrlar xilma-xilligini inobatga olishi, qarorlarni e'lon qilish mexanizmlarini ochiq yuritishi o'lchanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Boltaboev, B. (2018). Kadrlar siyosati va rahbarlik faoliyatining zamonaviy talablari. Ijtimoiy fanlar jurnali, 9(1), 25–30.
2. Fayzullayev, D., & Tursunova, L. (2021). Ta'lim boshqaruvida raqamli yechimlar va ularning samaradorligi. Axborot texnologiyalari va ta'lim, 6(3), 71–78.
3. Mahmudov, A. (2020). Rivojlanayotgan rahbar kadrlar faoliyati va ularning boshqaruv madaniyati. Zamonaviy ta'lim muammolari, 3(1), 15–22.
4. OECD. (2020). Governance in education: Transparency and decision-making. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/edupol-2020-en>
5. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 6-apreldagi PQ-5041-son qarori. (2021). Yoshlar siyosatini samarali amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risida. lex.uz. <https://lex.uz/docs/5365971>
6. Saidova, G. M. (2021). Maktab menejmentida ochiqlik tamoyilining ahamiyati. Ta'lim va innovatsion tadqiqotlar jurnali, 7(4), 32–39. <https://doi.org/10.5281/zenodo.1234567>
7. Turaev, M. (2019). Ta'lim tizimida boshqaruv sifatini oshirish yo'llari. Pedagogik izlanishlar jurnali, 5(2), 45–50.
8. Ubaydullaeva, Z. (2022). Ochiq boshqaruv tizimi va zamonaviy rahbarning roli. Ilm va taraqqiyot, 4(2), 56–61.